

АНАЛИЗА БИЛАНСА

Додатак „Народном Благостању“

ГОДИНА II.

БЕОГРАД, 29. МАРТА 1930.

БРОЈ 13

Садржај:

Српска банка д. д. — Загреб
 Врачарска задруга а. д. — Београд
 Прва пучка далматинска банка д. д. — Сплит
 Велико бечкеречка фабрика шећера а. д. — Велики Бечкерек
 Опште југословенско банкарско друштво а. д. — Београд—Загреб

СРПСКА БАНКА Д. Д., ЗАГРЕБ

Српска банка д. д., Загреб, подржава тринајест филијала и испостава. Према томе, она и у погледу децентрализације послова, подржавањем већег броја филијала, долази у први ред наших новчаних завода.

Од тих филијала — испостава, три се налазе у Далмацији и то у Сплиту, Дубровнику и Книну, девет у Војводини и то у Новом Саду, Суботици, Сомбору, Великом Бечкереку, Панчеву, Ади, Бачкој Паланци, Новој Канижи и Сенти је једни у Срему и то у Митровици.

Како видимо филијале — испоставе Српске банке концентrirане су само у Војводини и Далмацији. По томе она би по свом територијалном пространству била у неку руку једна војвођанско-далматинска банка са централом у Загребу.

У другим крајевима наше државе осим у Војводини — Срему и Далмацији, Српска банка нема изравних филијала. Међутим она је заступљена и у другим деловима државе и то путем својих афилијација. Јадранско-понунавска банка заступа је у Србији и Словенији, а преко своје афилијације, Славонске Штедионице, и у Славонији. Српска централна банка у Сарајеву, опет њен је експонент у Босни и Херцеговини. Једног дана, кад за то буде подесан моменат, све те афилијације биће преузете и добићемо један завод још много већих димензија. Данас у читавом свету примећујемо рад и настојање око концентрације новчаних завода у голијат-позузећа. С обзиром на своју доминантну позицију, ми се надамо, да ће у погледу концентрације нашег новчарства управо Српска банка играти једну доминантну улогу. Јер већ данас претежни број српских новчаних завода сматра Српску банку као своју матицу. Оно што је Прва хрватска штедионица хрватском делу нашег народа, оно је Српска банка за српски део, наиме њен највећи новчани завод.

Како рекосмо Српска банка има изравне филијале само у Далмацији, Војводини и Срему. То наглашујемо и ради структуре саме билансе.

Знатан део послова Српске банке лежи данас у Војводини. Аграрна криза деловала је неповољније на трговину, но на пољопривреду у Војводину. А Српска банка кредитира веће пољопривреднике.

Пораст уложака на књижице износио је прошле године 18 милиона динара. Обзиром на прилике у Војводини и Срему, где је ништа мање него од 13 филијала, још се може казати да је Српска банка прошла далеко боље, него ма који други новчани завод, који послује у тим крајевима.

Биланс за четири последње године пружа следећу слику:

Актива	1929	1928	1927	1926
Благајна	37.255	36.697	31.097	36.496
Менице	298.112	270.374	221.971	192.014
Дужници	181.483	194.016	190.923	186.458
Дужници на обвезнице	14.578	15.470	15.323	13.311
Ефекти	51.062	49.444	50.154	49.635
Непокретности	18.353	18.353	15.665	8.997
Пасива				
Главница	40.500	40.500	40.500	40.500
Резерва	27.095	25.995	24.995	17.600
Улошци на књижице	369.326	351.129	379.404	355.377
Улошци на тек. рачуне	83.079	68.123		
Вјеровници	63.359	83.290	68.961	63.623
Добитак	10.484	10.097	9.558	9.445
Укупна биланса	609.302	591.649	533.836	495.356

По висини уложака на књижице, Српска банка долази прва иза Прве Хрватске штедионице. По томе она је други наш приватни уложни завод.

Код Српске банке играју велику улогу и менице. Та је позиција много јача него текући рачуни. То у неку руку значи, да Српска банка много ради и са већим поседницима, чије се кредитирање у главноме врши путем есконта меница. Контокорентни посао домена је трговине и индустрије.

Рачун губитка и добитка пружа следећу слику:

	1929	1928	1927	1926
Приходи				
Камати	40.162	35.463	32.511	32.095
Провидба	14.155	13.105	14.060	15.799
Непокретности	1.860	1.440	1.324	1.172
Разно	2.210	2.881	3.284	2.541
Расходи				
Камати	30.873	25.993	23.665	24.095
Трошкови	13.156	11.924	10.836	10.528
Порези и прирези	3.551	4.847	4.483	7.694
Отписи	497	386	2.897	191

Чиста добит поскочила је за 400.000 динара. То би омогућило повишење дивиденде. Међутим управни одбор рађе је повећао дотације резервног фонда, него да је платио 15 динара дивиденде уместо 14 као прошле године.

Мало којег нашег новчаног завода акције се налазе у тако јаким рукама, као код Српске банке. Стари акционари не пуштају своје акције, а нови не могу до истих да дођу. Потражња је константно већа него понуда. И управа завода муку мучи да таква ситуација не потера курс још јаче на

више, него што је данас. Други заводи још би сами терали курс на горе. Српска банка у својој ванредној резервираности, настоји, запречити знатне и нагле порасте курсева. Ту се највише и очитује сериозност управе.

Држимо, да данас ни једном нашем новчаном заводу не би било тако лако провести повишење дионичке главнице као Српској банци. Прво потражња њезиних акција увек је јака, а робе нема. Према томе не само што би досадашњи акционари у претежној већини оптирали своје дионице, него би се јавио и знатан број нових. А како дионице нотирају више него двоструко од номинале, и емисиони курс могао би бити знатан.

Ми не знамо да ли ће се и када приступити повишењу дионичке главнице и у којој мери. Српска банка не прилази непосредном повишењу главнице због тога, што ће будућим фузијама бити измењен однос између сопствених и туђих средстава.

У прошлој години изгубила је Српска банка свог оснивача, Владимира Матијевића. То је била велика жалост за банку. Потребна је била генијална еластичност и трговачка способност, ради постигнућа онога, што је Матијевић постигао са Српском банком. „Народно Благостање” је у некрологу истакло вредност покојног Матијевића.

Његова смрт је за банку жалост, али не и губитак у пословном погледу. Два главна сарадника Матијевића од почетка, а последњих година, како је Матијевић био прешао у Београд и два главна фактора, продужили су управом банком, као и дотле. То су Д-р Светислав Шумановић, садашњи претседник и г. Борђе Велисављевић, потпредседник управног одбора. Улазак у управу г. Петра Теслића индустријалца из Сиска, може се обележити као одлична аквизиција за банку.

ВРАЧАРСКА ЗАДРУГА А. Д., БЕОГРАД

Врачарска задруга је стари Београд. Њу су подигле београдске патриције и у структури њезиног биланса има много што шта од предратног патрицијског.

После дугогодишњег експериментисања са разним грама привредне делатности, задруга се изгледа стабилизирила. Сва се бацила на неговање оних облика делатности, која је у току експериментисања нашла да су добра. То се лепо види из доње таблице, која показује да се кроз четири године одржава готово исти однос између важнијих позиција активе и пасиве.

Рачун изравњања:

Активна :	1926. г.	1927. г.	1928. г.	1929. г.
Благајна	434	580	682	455
Жиро код Нар. Банке	1.211	2.028	3.040	2.771
Менице	10.780	26.026	18.812	16.945
Зајмови на харт. од вредности	139	427	189	92
Тек. рачуни	10.370	14.210	19.201	21.719
Непокрет. имања			15.845	16.177
Хартије од вредности	10.407	10.930	12.471	14.620
Пасива :				
Главница	10.000	10.000	20.000	20.000
Резервни фондови	17.500	18.776	3.564	5.566
Тек. рачуни	4.313	9.269	6.754	1.486
Улози на књижицама	15.627	19.660	25.947	28.929
Обавезе	—	17.143	10.998	13.435
Збир пасиве	77.940	116.256	125.872	139.531

Рачун губитка и добитка:

Расходи :	1926. г.	1927. г.	1928. г.	1929. г.
Камате	1.755	2.380	2.913	2.869
Плате и трошкови	1.899	1.559	2.055	2.650
Тантијеме	500	500	750	750
Дивиденда	2.000	2.000	3.000	3.000

Приходи :

Камате	2.610	2.904	3.860	4.056
Приходи од непокр. имања	463	375	533	563
Приходи од хартија од вредности	2.921	2.913	2.908	2.188
Разни приходи	590	818	2.011	1.866
Збир прихода	6.585	7.011	9.314	8.674

Средства Врачарске задруге попела су се за четири године од 47 на 70 милиона динара. Главни извори пораста су улози на штедњу и обавезе. Врхунац су достигли улошци у 1928. години са 32 милиона динара, а у 1929. години су спали за 2 милиона. Али при томе се примећује, да су улошци по уложним књижицама порасли за преко 3 милиона, а да се пад односи само на улошке по текућим рачунима, то значи, да је какав велики комитент подигао један део свога капитала, који је дотле држао код задруге ради другог каквог пласмана.

Од тих 70 милиона динара обртног капитала задруге, 25 су сопствена средства, 30 улошци на штедњу а 13,8 друге обавезе. И последње су вероватно какве врсте депозита, пошто се задруга у данашње доба не служи кредитом код других банака, па чак вероватно ни код Народне банке. А то пак значи, да је пасива Врачарске задруге **стабилна и дужега рока**. Обртна средства овако су пласирана :

Хартије од вредности 14,6 милиона динара, непокретности 16,1 милион, менице 16,9 милиона, текући рачуни 21,7 милиона и благајна 3,2 милиона динара. У периоди од четири године показују се следеће промене : менице су се смањиле од 1927. год. за скоро 10 милиона, а текући рачуни су порасли за 11 милиона динара,

Овакова се промена са гледишта банкарске теорије и банкарске праксе западне Европе сматра неповољном, али је она код нас и природна и повољна. Пре свега текући рачуни код нас спајају сва преимућства меничног потраживања и то потенцирана, са познатим добрим странама текућег рачуна у опште. И текући рачун код нас није увек исто као у западној Европи. Текући рачун постаје опасношћу, кад је он форма за финансирање и кредитирање подuzeћа, у којем је дотична банка јаче заинтересована и кад се преко њега додељују голијат кредити. Кад се пак кредити по текућим рачунима додељују по оном истом критеријуму, по коме се цене менице за есконт, онда је то најбоља врста активних банкарских операција код нас. Очигледно је, да Врачарска задруга избегава намерно есконт и да бега у текуће рачуне. Мотиве за такву преориентацију није потребно излагати, они су и сувише познати из годишњег извештаја и других манифестација нашег банкарства крајем 1929. и почетком 1930. године.

У рачуну хартија од вредности Врачарска задруга показује у своме билансу како хартије, које припадају портфељу тако и оне које припадају резервном фонду.

Зна се већ да Врачарска задруга има један велики пакет акција Вајфертове пиваре и Првог акционарског млина. Како је пак укупна вредност хартија исказана у билансу 1929. године само са 14,6 милиона динара, то значи да је један део тих хартија валоризиран далеко испод њихове комерцијалне вредности (при чему наравно не мислимо на папире, који се котирају на берзи). Ми сматрамо да се ту крију тихе резерве Врачарске задруге.

У рачуну непокретности књижи Врачарска задруга : своју зграду, хотел „Српски Краљ“ у Београду и виноград у Смедереву. Последња два објекта задруга експлоатише у сопственој режији. У извештају се нарочито истиче задовољавајући резултат експлоатације хотела.

Бруто добит за 1929. годину износи 8,67 милиона динара и мања је за преко 500.000 динара од оне у 1928. год.

Мањак је паралисан смањењем трошкова, што је и најрационалније.

И ове године Задруга дели дивиденду од 30 дин. по акцији, чија је номинална вредност 200 дин. Како је папир у чврстим рукама, то се њиме ретко тргује на берзи. Последњи курс је 430 дин. Значи да се акција укамађује са нешто мање од 7%. По томе се види, како се папир цени, јер стоји боље но првокласни папири.

ПРВА ПУЧКА ДАЛМАТИНСКА БАНКА Д. Д., СПЛИТ

Прва пучка далматинска банка може и прошлу годину забележити златним словима у књигу свога развитка, ма да привредне прилике Далмације нису биле најповољније. Жетва је била добра — далеко боља него што је то обичај у крају изложеном сунцу и суши, продукција житарица као и крме била је толика, да је увоз, у том иначе пасивном крају био далеко мањи, него других година. Загорски крајеви Далмације, чије је економско тежиште у продукцији житарица и сточарства, имали су добру годину. Приморски крајеви, у којима је вино а донекле и уље главна грана продукције, не могу се толико похвалити прошлом годином, дапаче може се говорити о изразитој кризи. Винова лоза дала је одличан плод, колико по квантитету, толико и по квалитету. Али цене су услед знатне продукције, а особито услед смањења потрошне снаге других крајева државе, који траже далматинско вино, тако пале, да не покривају ни режије. И што је још најгоре, ни уз те ниске цене није било могуће пласирати веће количине, тако да су преостале знатне залихе. Рекордни род маслина имао је за последицу, да је цена уљу оборена на ниво, на који до сада нисмо били привикли.

Промет странаца дао је прошле године бољи резултат. А и индустрија, уколико је има у Далмацији, добро је радила — у првом реду цементна, која је имала рекордну продукцију. Рибарство није у свим пределима Приморја дало једнаке резултате. Летње рибарство које је играло највећу улогу, јер је алиментирало и неколико творница сардина, скоро је затајило. Међутим у погледу пласирања свеже рибе прошле године много је подузето и нађена су нова тржишта, која су у стању, да плате боље цене.

Како је вино главна привредна грана Далмације, а како је оно у једној надасве тешкој кризи, може се казати да су привредне прилике Далмације у току прошле године биле неповољне. И да није емиграције, која је у прошлој години у већој мери подупирала своје, који су остали у домовини, прилике би биле још далеко неповољније.

Обзиром на такав развитак прилика било би природно очекивати извесну стагнацију, па можда чак и назадовање у далматинском новчарству, па и код Прве пучке далматинске банке, као њеном главном претставнику.

Међутим Прва пучка далматинска банка бележи и прошле године ванредно повољан развитак. Њена репутација расте из дана у дан, а тиме и поверење публике.

Улошци а по развитку уложака даде се најбоље просудити и развитак појединих наших новчаних завода, порасли су за 8.5 милиона динара и данас износе скоро 50 милиона динара. Мало је код нас провинцијалних новчаних завода, који имају уложака за тако знатан износ. И многи наши новчани заводи у нашим привредним центрима били би поносни на улошке, које има Прва пучка далматинска банка.

Пораст уложака од 8.5 милиона динара упада нарочито у очи, ако имамо у виду, да године 1926, 1927. и 1929. пораст уложака није никада много прелазило 2 милиона динара. Дапаче у години 1929. пораст уложака био је већи него за период 1926-1928. Ти подаци, поготову кад учимо

привредне прилике Далмације, најбоље нам говоре какво је поверење код Прве пучке. Можда се један део пораста уложака има приписати дизању уложака код једног другог завода, о чему је у нашој јавности било говора. Али чињеница, да се дижу улошци из једног завода да се положи у други, говори и те како речито о поверењу, које се има према том заводу.

Биланс за 4 последње године изгледа овако:

Активa	1929	1928	1927	1926
Благајна	2.686	3.638	2.492	1.423
Менице	5.926	6.441	5.739	3.067
Ефекти	18.922	11.690	9.481	9.409
Дужници	44.806	34.385	33.776	35.900
Некретнине	3.938	4.018	3.700	194
Пасивa				
Главница	10.000	10.000	10.000	6.000
Резерве	3.650	3.000	2.775	450
Улошци	47.318	38.779	36.561	34.733
Вјеровнице	5.419	2.939	4.495	7.318
Реесконт	7.228	—	—	—
Добитак	2.536	2.328	1.374	1.235
Укупна биланса	83.588	75.172	67.526	52.504

Упада у очи знатан пораст ефеката. Од 11.7 милиона концем 1928. на 18.9 милиона концем 1929. или на преко 7 милиона. Од тих 18.9 милиона отпада на државне папире 17.4 милиона. Мало који наш новчани завод, димензија Прве пучке далматинске банке, има толико државних папира. А да није било знатног опадања у курсу, можда би пламан био још и већи. Јер Прва пучка далматинска банка, један од наших најопрезнијих завода, задовољава се и мањим рентабилитетом, само нека је сигурност ван сваке сумње. Ригорозност је код подељивања кредита или есконта меница таква, да се скоро мора сматрати почашћен онај, који ужива њен кредит.

Поред знатног пораста ефеката и текући рачуни порасли су за 10 милиона динара. Пучка далматинска банка развија се све више и више у савремену банку, којој је конто-корент показао главно поље рада. У Далмацији меница тешко да ће икад имати оно значење, које има у северним крајевима наше државе. Далматински трговац сматра као израз неповерења, ако се од њега тражи меница и највише воли подржавати конто-корентни одношај.

Новост је у прошлогодишњем билансу реесконт од преко 7 милиона динара. До сада Пучка далматинска банка није имала навике, да своје менице реесконттира. Интензивнији рад у прошлој години имао је за последицу и ту пословну грану, и да реесконттирањем дела свог меничног материјала дође до нових сретстава. Обзиром да је реесконт исказан са 7 милиона, прошле године и есконт меница мора да је био знатно већи, макар из билансе стање излазило слабије. Наиме у билансу је унешено стање одбивши реесконт.

Рачун губитка и добитка пружа следећу слику:

Добитак	1929	1928	1927	1926
Камати	4.561	4.165	3.280	2.579
Разни приходи	1.425	1.509	1.707	1.493
Некретнине	428	247	393	253
Губитак				
Камати	2.081	1.768	1.750	1.516
Управни трошкови	976	877	739	664
Порези	840	947	1.485	939
Добит	2.537	2.522	1.375	

Чисти добитак изнаша 25% уплаћене дионице. Колико смо информирани, у току ове године приступити ће јачем повећању дионичке главнице.

ВЕЛИКО БЕЧКЕРЕЧКА ФАБРИКА ШЕЋЕРА А. Д. ВЕЛИКИ БЕЧКЕРЕК.

Биланс Велико-бечкеречке фабрике шећера за годину 1929 преставља један читави низ рекорда. У самом извештају, управа фабрике са поносом наглашава: „Од постанка фабрике до данас ми смо ове последње године произвели највећу количину шећера” и стварно, њена продукција износи скоро једну трећину домаћег консума шећера. Ми имамо 8 фабрика, које нису капацитета велико-бечкеречке, ипак су у стању да прераде знатне количине репе. А ње прошле године није фалило. Према томе из прошлогодишње кампање требаће извести знатније количине. Изгледа да домаћа продукција шећера брже расте него домаћи консум.

Вратимо се нашим рекордима. Чести добитак прошле године био је већи него икада до сада. А и укупни износ биланса представља рекордни износ. Исто тако и инвестиције.

Биланс за 4 последње године пружа следећу слику:

Активна	1929	1928	1927	1926
		у хиљад. динара		
Инвестиције	45.180	43.374	41.919	5.423
Дужници	57.339	44.534	45.561	32.877
Ефекти	2.897	1.642	1.642	2.142
Роба	27.982	32.637	19.215	21.113
Пасива				
Дионичка главница	36.000	36.000	36.000	12.000
Редов. рез. фонд	3.332	2.826	2.336	1.826
Рез. фонд за главницу	3.360	3.360	3.360	—
Фонд валоризације	9.136	9.136	9.126	—
Фонд амортизације	20.222	14.079	9.741	5.550
Повериоци	39.482	35.997	28.621	30.776
Чисти добатак	22.099	20.602	19.356	11.323
Укупни износ биланса	133.871	122.470	108.765	62.082

Структуру биланса Велико-бечкеречке фабрике шећера најбоље се види по билансној позицији „Фонд амортизације”; он износи преко 20 милиона динара. А пре 4 године износио је само 5.5 милиона динара. Значи, да је отписано на инвестицијама за 4 године око 15 милиона динара. У години 1929 за преко 6 милиона динара. А у индустрији шећера, у последње време нема неких нарочитих изума да би требало постојеће стројеве брзо амортизирати. Овде нити рационализација није могла бити бог зна како проведена.

Инвестиције, одбивши фонд амортизације, изнашају данас 25 милиона динара. Отписи изnose годишње преко 6 милиона. Бар је тако било 1929. године. Потраје ли таква ситуација и даље, за 4 године све инвестиције биће отписане. Јер како рекосмо неке нове инвестиције нису за очекивати. А обзиром на ситуацију домаћег и страног тржишта тешко да ће се приступити проширењу творнице. Да је ту једна металургична или текстилна творница, један део добитка могао би се употребити у проширење фабрике. Код шећера то је већ теже, поготову у данашњим приликама. Према томе не преостаје друго него убрзана амортизација. Форсирана амортизација има ту предност да у годинама, у којима је пословање слабије амортизација може бити мања или чак и потпуно отпасти. На тај начин и у слабијим годинама може се платити дивиденда већа него што би дозволио пословни успех. А није искључено да и код нас наступе лошије прилике за индустрију шећера. Извоз не долази у обзир као рентабилни посао а домаћи консум може свако мало бити угрожен. Прво од већ по-

стојећих фабрика, која би из било којег разлога могле развргнути картел и тако проузроковати међусобну конкуренцију. Или пак могло би се приступити оснивању нових творница. Пољопривредне творнице, после неуспеха оне у Старом Сивцу, више не долазе у обзир. Међутим спрема се подизање једне нове фабрике у Јужној Србији. А изгледа да ће и фабрика шпиритуса у Брчком који су купили г. г. Арко и Теслић и међусобно поделили њен контингент шпиритуса, бити претворена у фабрику шећера.

Дужници су порасли за 13 милиона а роба је смањена за 5 милиона. Обзиром да је продукција била већа него икада пре, мања залиха робе концем 1920. године него концем 1928. значи, да је продаја била повољнија. Ну један већи део морао је бити кредитиран. Обзиром на веће дужнике и повереоци били су нешто јачи. Међутим властита средства изнашају 70 милиона динара па не само што покривају све инвестиције него и сву робу.

Добитак је како рекосмо рекордан. Главне позиције рачуна губитка и добитка изнашају:

	1929	1928	1927	1926
Вишак продукције	38.685	34.223	30.548	19.372
Плате и трошкови	4.553	3.681	3.029	1.776
Порези	5.260	4.864	3.232	3.675
Отписи	6.142	4.337	4.191	1.329
Чисти добатак	21.927	20.356	19.356	11.323

Дивиденда за 1929. износи 80 динара по дионици према 70 у години 1928. Номинала акције је 150 динара пак по томе дивиденда износи преко 75%.

Ништа лепше не илуструје бриљантну ситуацију Вел. Бечкеречке фабрике шећера од чињенице, да сопствена средства изnose 140% од укупних инвестиција. Другим речима: да су целокупне инвестиције и сва роба на стовариштима покривени сопственим средствима и да се чак један део датог кредита финансира из сопствених средстава. На 133.8 милиона дин. укупне активе подужеће дугује непуних 40 милиона динара. Та је релација ретка код индустријских подужећа.

ОПШТЕ ЈУГОСЛОВЕНСКО БАНКАРСКО ДРУШТВО А. Д. БЕОГРАД—ЗАГРЕБ.

Опште Југословенско Банкарско Друштво А. Д. одржало је дне 20. о. м. седницу управног одбора, на којој су узели учешћа и инострани чланови управног одбора.

Биланс и рачун губитка и добитка за годину 1929. узео је управни одбор на знање. Завршни рачуни исказују чисти добитак од Дин. 6,123.735.79 додавши пренос добитка из године 1928. од

Дин. 3,914.126.88

Дин. 10,037.862.67

Управа ће предложити главној скупштини, која ће се одржати 26. априла о. г. у Београду, а имати ће закључивати о резултату друге пословне године, исплату 5%-тне дивиденде; дотацију резервног фонда са статутарном квотом од Дин. 306.186.79 и изванредном дотацијом од Динара 2.000.000.—, надаље одговарајуће приносе за добротворне и културне сврхе и коначно дотацију од Динара 500.000 пензионом фонду намештеника завода.

Ширите
„Народно Благостање“